

משך חכמה

פרשת האזינו, פסקא א – ד – שירת האזינו

מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

בעל מחבר ספר "אור שמח" על הרמב"ם

עם ביאור בינת החכמה - מאת יצחק בירך דסקל

גליון מס' ב תשפ"ו טל: 03-5740046 מייל: y.b.daskal@gmail.com כל הזכויות שמורות ©

פרשת שירת האזינו

דברים לב, א - מג

פסקאות: א - יב

[א]

(לב, ב) יֵעָרֵף כַּמָּטֵר לִקְחֵי תִזַּל פֶּטֶל אֲמָרְתִּי כְּשֶׁעִירִם עָלֵי דָשָׁא
וְכַרְבִּיבִים עָלֵי עֵשֶׂב:

תורה מכפרת על גרם שפיכות דמים ועל שאר עוונות ממש

(לב, ב) יערף כמטר לקחי. בספרי (האזינו, שו) אין עריפה כו'

(שם) שהגזול את חברו שוה פרוטה אפילו בגרמא, כאילו נוטל נשמתו ממנו. וכדי לכפר על העון ביקשו הגבעונים מדוד שיתן להם שבעה מבני שאול, ויהרגום על עון זה, והציל דוד את מפיכותו, כדכתיב (שמואל ב פרק כא ו-ז) "יִתֵּן לָנוּ שְׂבָעָה אַנָּשִׁים מִבְּנֵי יְהוֹקִנָּנוֹם לֵה' בְּגִבְעַת שְׂאוּל בְּחִיר ה' וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ אֲנִי אֶתֵּן: וַיַּחְמַל הַמֶּלֶךְ עַל מִפֵּי בִשֶׁת בֶּן יְהוֹנָתָן בֶּן שְׂאוּל עַל שְׂבָעַת ה' אֲשֶׁר בִּינְתָם בֵּין דָּוִד וּבֵין יְהוֹנָתָן בֶּן שְׂאוּל". ומבואר בירושלמי (קידושין פרק ד, א) שבזכות התורה ניצל מפיכותו, שהיה גדול בתורה. ומכאן ראייה שהתורה מצילה מגרימת שפיכות דם, שהרי שאול לא הרג ממש, רק גרמא של שפיכות דמים שגזל מהם מזון מים, וניצול מפיכותו מעון זה.

והשתא לא קשה מידי, דמה שאמרו בספרי כשעירים עלי דשא, מה שעירים הללו באים על חטאות ומכפרים, כך דברי תורה מכפרים על עבירות, זהו על גוף החטאות, כמו דמצאנו שתורה מכפרת גם על גוף עבירות בבני עלי, דכתיב אם יתכפר עון בני עלי בזבח ומנחה כו' הא מתכפר בדברי תורה [ראש השנה יח], וכתוב בשמואל א- (פרק ב) שבגלל עון בני עלי שביזו את הקדשים, אמר ה' שתנטל כהונה גדולה מבית עלי, וכך היה, שנטל שלמה המלך את הכהונה הגדולה מאביתר, שהיה כהן גדול והיחיד שנשאר מזרע עלי הכהן, כדכתיב במלכים א- (פרק ב, כז) "וַיִּגְרַשׁ שְׁלֹמֹה אֶת אֲבִיתָר מִקִּיּוֹת פֶּהָן לֵה' לְמַלְא אֶת דְּבַר ה' אֲשֶׁר דִּבֶּר עַל בֵּית עֲלִי בְשֵׁלָה", ופרש"י "את אשר דבר על בית עלי - והקימותי לך כהן נאמן וגו' (שמואל א, פרק ב, לה) והבטת צר מעון וגו' (שם, לב) ומשחרבה שילה, לא היה בית חשוב לעבודה להקב"ה, ועתה כשיבנה בית הבחירה, מלא הקדוש ברוך הוא את דברו לגרש את בני עלי" עכ"ל.

ולאור המבואר שעון בית עלי מתכפר בדברי תורה, יש לבאר, מדוע העניש ה' את בית עלי מהיות כהנים גדולים, והרי יוכלו להתכפר על ידי דברי תורה. ונראה בזה, שכיון שהמקור שדברי תורה מכפרים על עונות ממש, ילפינן מדכתיב כשעירים עלי דשא - כשם ששעירים מכפרים כך דברי תורה מכפרים - לפיכך אין דברי תורה מכפרים אלא למי שכפרתו בחטאת בשעיר, וכל ישראל כפרתו בחטאת שעיר (ויקרא פרק ד) מלבד כהן גדול שכפרתו

¹ [א] (לב, ב) יֵעָרֵף כַּמָּטֵר לִקְחֵי תִזַּל פֶּטֶל אֲמָרְתִּי כְּשֶׁעִירִם עָלֵי דָשָׁא וְכַרְבִּיבִים עָלֵי עֵשֶׂב" ע"כ. זה לשון הספרי (האזינו פסקא שו) "יערף כמטר לקחי, רבי אליעזר בנו של רבי יוסי הגלילי אומר, אין יערף אלא לשון הריגה, שנאמר (דברים כא, ד) וערפו שם את העגלה בנחל, על מה עגלה מכפרת על שפיכות דמים, כך דברי תורה מכפרים על כל עבירות. כשעירים עלי דשא, ועל מה שעירים מכפרים על חטאות, כך דברי תורה מכפרים על חטאות" ע"כ. ויש לדקדק, אם מכפרים על שפיכות דמים שהיא העבירה החמורה ביותר, קל וחומר שמכפרים על שאר עבירות, ומה מוסיף הספרי שדברי תורה מכפרים על שאר עבירות משעירים.

ונראה בזה, דהנה עגלה ערופה אינה מכפרת על עון שפיכות דמים ממש, שהרי אם נמצא הרוצח אפילו לאחר עריפת העגלה חייב מיתה, כמבואר בסוטה (מז, א), אלא שעגלה ערופה מכפרת רק על מי שגרם שפיכות דמים, שבגרמא שלו יכול היה הרוצח להורגו, או שבגרמתו מת, אבל לא על הרוצח ממש. [א. ה. ואין לומר שעגלה ערופה מכפרת רק על הספק ולא על הודאי כאשר תלוי, כדכתיב הרמב"ם (הלכות שגגות פרק ח, א) "וזהו הנקרא אשם תלוי מפני שהוא מכפר על הספק, ותולה לו עד שיודע לו בודאי שחטא בשגגה ויקריב חטאתו". והוא מפורש בכריתות (כו, ב), זה אינו, דבעגלה ערופה אי אפשר לומר כן, שהרי מפורש בתורה שעגלה ערופה מכפרת ממש על מי שסבבו המיתה, ואינה מכפרת על הרוצח, כדכתיב (דברים פרק כא, ט-י) וַנִּכְפֹּר לָהֶם הַדָּם: וְאֵתָּה תִּבְעֶר הַדָּם הַנֶּקִּי מִקֶּרְבְּךָ וּפְרִשׁ"י "ונכפר להם הדם - הכתוב מבשרם שמשעשו כן יכופר להם העון: ואתה תבער - מגיד שאם נמצא ההורג אחר שנתערפה העגלה הרי זה יהרג" עכ"ל. ועיין במזרחי ובמפרשי רש"י שביארו מקור דבריו מהסוגיא בש"ס].

והנה בשמואל (ב פרק כא, א) כתוב, דבימי דוד היה רעב, ושאל דוד את ה' על איזה עון בא הרעב, ואמר לו ה' (שם) על עון שאול שהמית את הגבעונים. ומבואר בגמ' בבבא קמא (קט, א), דלא הרגם ממש, אלא שהכהנים היו מספקים מים ומזון לגבעונים, וכששאל הרג את נוב עיר הכהנים (שמואל א- פרק כב) על שמרדו במלכות, פסקו להביא לגבעונים מזון ומים, ומעלה עליו הכתוב כאילו הרגם, ומכאן מביא רבי יוחנן ראייה

משך חכמה

פרשת האזינו, פסקא א – ד – שירת האזינו

מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

בעל מחבר ספר "אור שמח" על הרמב"ם

עם ביאור בינת החכמה - מאת יצחק בירך דסקל

גליון מס' ב תשפ"ו טל: 03-5740046 מייל: y.b.daskal@gmail.com כל הזכויות שמורות ©

בבגדים לר' מאיר ומשוח ככולי עלמא (מגילה ט, ב) אינו מתכפר רק בפר ואין עליו מה לכפר בדברי תורה, כי רק מה ששעיר מכפר דברי תורה מכפר, שכהן משוח החטא יותר גדול, וצריך פר מפני חלול שמו יתברך, שלפי גדולת הכהן המשיח החלול גדול יותר, וטובה קללתו של הקדוש ברוך הוא יותר מברכתו של בשר ודם [וברוצח בשוגג אם דברי תורה קולטים שקיל וטרי במכות (י, א)].
יעוין שם ודו"ק¹

[ב]

(לב, ג) כי שם ה' אקרא הבו גִּדְל לְאַלְהֵינוּ:

ביאור נפלא מדוע היתה הנהגה ניסית ארבעים שנה

(לב, ג) כי שם ה' אקרא הבו גודל לאלקינו³. פירושו על דרך

³ [ב] (לב, ג) "כי שם ה' אקרא הבו גִּדְל לְאַלְהֵינוּ" ע"כ. יש לבאר, מדוע משה רבינו ע"ה פתח בשם הוי"ה, ומסיים גודל לאלוקינו, שהוא שם אלוקים. וכדי להבין זאת, יש לבאר איזה הנהגה של ה' עדיפה לישראל, הנהגה ניסית כמו שהיה בדור המדבר, או הנהגה טבעית.

ונראה בזה, שהעיקר התכליתי אשר ראוי שתתנהג האומה, הוא באופן טבעי מושג פרטי, שיהיה העולם נוהג בטבע, ולא יצא מכלל טבע העולם, אבל יהיה השגחה פרטית על כל מעשי בני אדם, וכאשר יקצרו ויאספו דגנם, ראשית כל אשר לו, יבא בית ה' ולמשרתיו הקדושים, ושלוש פעמים בשנה יעזבו כל אשר להם תחת כנפי הבטחון האלקי ויבואו להראות פני ה', וכאשר יישירו לכת תוסף הארץ לתת פריה ותהיה חיתת ה' על הגויים סביב, ובכל מפעל ומצעד יזכיר ויברך שם הבורא יתברך, וחיים כזה הוא חיים רוחניים, ויקר שעה אחת מכל חיי העולם הבא לכל מתבונן, לא כן בימי משה אשר נפרצו גבולות הטבע ונהרסו מבצרי ההנהגה התמידית.

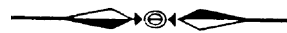
אבל היה חסרון גדול בהנהגה זאת, שלא פעלו מאומה, והמן יורד וכל אחד רואה עמוד הענן וכבוד ה', וה' הולך לפניו, האם זה יקרא תכליתי, הלא אין זה רק חיי העולם הבא, חיים של מלאכים, וכמאמר ז"ל (מכילתא בשלח פרשת ויסע פרשה ב) לא ניתנה תורה אלא לאוכלי מן.

ועל פי זה יבואר מה שאמרו חז"ל בסנהדרין (כ, א) "שקר החן זה דורו של משה ויהושע והבל היפי זה דורו של חזקיה וראת ה' היא תתהלל זה דורו של רבי יהודה ברבי אילעאי אמרו עליו על רבי יהודה ברבי אילעאי שהיו ששה תלמידים מתכסין בטלית אחת ועוסקין בתורה", ודבריהם צריכים

מה עגלה מכפרת על שפיכות דמים כך דברי תורה מכפרים על שפיכות דמים. פירוש על הסבוב לשפיכות דמים, שאילו הרוצח עצמו אם נמצא אחרי עריפת העגלה נהרג (סוטה מז, א), רק דבר הגורם לשפיכות דמים מכפר, לכן שאול שגרם לגבעונים ענין שהוא כמיתה שכתוב אשר המית כו' וקרי ליה בסוף בבא קמא (ק"ט, א) גרמא יעוין שם, לכן ניצול מפיבשות, וכמו דאמר בירושלמי (קידושין ד, א) ויחמול כו' על מפיבשות שהיה אדם גבור בתורה, כשעירים עלי דשא. מה שעירים הללו באים על חטאות ומכפרים, כך דברי תורה מכפרים על עבירות, וזהו על גוף החטאות כמו דמצאנו בעלי אם יתכפר עון בני עלי בזבח ומנחה כו' הא מתכפר בדברי תורה [ראש השנה יח], ולכן ניטלה הכהונה גדולה מבית עלי (מלכים-א (פרק ב, כז) לטובתם, שכהן מרובה

רק בפר (ומנשיא לא איירי הכא), כדכתיב בויקרא (שם), ואין דברי תורה מכפרים אלא למי שכפרתו בשעיר ולא למי שכפרתו בפר. והטעם בזה, כיון שקרבן פר, כפרתו גדולה יותר מקרבן שעיר, וכהן גדול שחטא, חטאו גדול יותר מפני חילול ה', שככל שאדם גדול יותר, חטאו גדול יותר, לפיכך זקוק כהן גדול להתכפר בפר ולא מתכפר בשעיר. ולכן אינו מתכפר בדברי תורה, כי חטאו גדול יותר, ולא יכול להתכפר בדברי תורה, לכן ניטלה כהונה גדולה מבית עלי, כדי שיהיה להם כפרה בדברי תורה, שכיון שניטלה מהם כהונה גדולה כפרתו בשעיר, ויכולים להתכפר בדברי תורה. וחזו"ן, עד כמה ישרים דרכי ה' שכולם חסד, וטובה קללתו של הקב"ה שנטל מהם הכהונה גדולה כדי שיוכלו להתכפר בדברי תורה, מברכתו של בשר ודם, כי קללתו של הקב"ה מביאה טובה וברכה יותר מברכת בשר ודם. [וברוצח בשוגג אם דברי תורה קולטים שקיל וטרי במכות (י, א). יעוין שם ודו"ק].

² תמצית דבריו: יערוף כמטר לקחי, מלשון עגלה ערופה, מלמד שתורה מכפרת על גרם רציחה, כעגלה ערופה. כשעירים עלי דשא, מלמד שהתורה מכפרת על עבירות ממש ששעיר מכפר, [ולא על עוון רציחה ממש], ודוקא מי שכפרתו בשעיר, אבל כהן גדול שכפרתו בפר, אינו מתכפר בתורה, שגדול חילול ה' שנעשה על ידי חטא של כהן גדול.

[ב]

משך חכמה

פרשת האזינו, פסקא א – ד – שירת האזינו

מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

בעל מחבר ספר "אור שמח" על הרמב"ם

עם ביאור בינת החכמה - מאת יצחק בירך דסקל

גליון מס' ב תשפ"ו טל: 03-5740046 מייל: y.b.daskal@gmail.com כל הזכויות שמורות ©

מבצרי ההנהגה התמידית, רק לא פעלו מאומה, והמן יורד וכל אחד רואה עמוד הענן וכבוד ה', וה' הולך לפניו, הלזה יקרא תכליתי, הלא אין זה רק חיי העולם הבא, חיים של מלאכים, וכמאמרם ז"ל (מכילתא בשלח פרשת ויסע פרשה ב) לא ניתנה תורה אלא לאוכלי מן. וכבר חז"ל (סנהדרין כ, א) בעמדם על ענין זה הפליגו לדבר, ודרשו ברוח קדשם, שקר החן זה דורו של משה ויהושע, והבל היופי זה דורו של יחזקיה, שגם בו היה נס ופלא במפלת סנחריב (מלכים-ב, פרק יח-יט) וכיוצא בזה בעמידת

הקדוש (רלו, ב) בעל המלכה, כלומר ששולט בטבע שהיא מלכות, וכן מבאר הגר"א באדרת אליהו על התורה (לג, א), אז מתחילה הנהגה ניסית כדי לייסד ולהשריש האמונה בישראל לעולם, הן למשכילים שיהיו פנויים לעמול בתורה, והן לקלי הדעת להשריש בהם האמונה. [א. ה. ובזה מבואר לשון הכתוב (דברים פרק לג, א) וְזֶאת הַפְּרָכָה אֲשֶׁר בָּרַךְ מֹשֶׁה אִישׁ הָאֱלֹהִים, שרק משה נקרא איש אלוקים, דהיינו ששולט בטבע העולם, שבזמנו לא היתה הנהגה טבעית רק ניסית, והיה משה האיש ששולט בטבע שנקרא אלוקים].

ועכשיו נבואר לבאר את הכתוב כאן. דלפיכך לפני שהתחיל לפרש התוכחה הקדים ואמר להם משה מדוע היתה הנהגה ניסית עד עכשיו, כדי שלאחר מכן יתנו כח לפמליה של מעלה, אבל בהנהגה ניסית אינם פועלים מאומה. והנה שני הפסוקים הראשונים בפרשת האזינו הינם הקדמה, כדכתיב (א) הָאֲזִינוּ הַשָּׁמַיִם וְאֶדְבָּרָה וְהַשָּׁמַיִם הָאֲרִיזָה אֲמָרֵי פִי: (ב) יַעֲרֹף כְּמִטְר לִקְחֵי תִזְל כְּטַל אֲמָרְתִּי כְּשֶׁעִירָם עָלֵי דָשָׁא וְכִרְבִּיבִים עָלֵי עֵשֶׂב: ובפסוק ד' מתחילה השירה להעיד מה יהיה אם לא ילכו בדרכי ה', כדכתיב (ד) הַצֹּר תָּמִים פְּעֻלָּו כִּי כָל דְּרָכָיו מִשְׁפָּט אֵל אֱמוּנָה וְאֵין עֹלָ צְדִיק וְיִשָּׁר הוּא: ולפני כן לאחר ההקדמה, אומר משה בפסוק ג' כִּי שֵׁם ה' אֶקְרָא הָבו גִּדְל לְאֱלֹהֵינוּ: וביאור הדבר שאומר משה לישראל, הטעם שאני קורא בשם ה', דהיינו שיש בימים אלו הנהגה ניסית, כדי "שהבו גודל לאלוקינו" שכשתהיה הנהגה טבעית, ואף על פי כן תעבדו את ה', אז, בזמן ההוא, על ידי מעשיכם הטובים תתנו כח לפמליה של מעלה שנקרא אלוקים, והבו גודל לאלוקינו, אבל בזמן הזה שיש הנהגה ניסית מעשיכם אינם פועלים מאומה, שכשיש הנהגה ניסית בטלה הבחירה, ולא ינתן כח לפמליה של מעלה רק על ידי מלחמת היצר וכבישת החומר, וזה רק כשאין הנהגה ניסית. וכיון שתהיה הנהגה טבעית אז טבע העולם יהיה רע אם לא יעבדוהו, כי הצור תמים פעלו כו'.

מושכל, כי העיקר התכליתי אשר יתנהג האומה באופן טבעי מושגח פרטי, וזה כי יקצרו ויאספו דגנם וראשית כל אשר לו יובא בית ה' ולמשרתיו הקדושים, ושלוש פעמים בשנה יעזבו כל אשר להם תחת כנפי הבטחון האלקי ויבואו להראות פני ה', וכאשר יישירו לכת תוסיף הארץ לתת פריה ותהיה חיתת ה' על הגויים סביב, ובכל מפעל ומצעד יזכיר ויברך שם הבורא יתברך, וחיים כזה הוא חיים רוחניים, ויקר שעה אחת מכל חיי העולם הבא לכל מתבונן, לא כן בימי משה אשר נפרצו גבולות הטבע ונהרסו

ביאור. אבל כונתם לומר, שאע"פ שבדורו של משה ויהושע היה חן, שהיתה הנהגה ניסית, אבל זה שקר, כי עיקר תכלית העולם היא עבודת ה' בעולם הנוהג בהנהגה טבעית, וכן בדורו של חזקיה היתה הנהגה ניסית, אבל בדורו של רבי יהודה ברבי אילעאי היתה הנהגה טבעית ועסקו בתורה במסירות נפש, וכונת חז"ל על "אשה", שהוא החומר, כשהיא יראת ה' - היא תתהלל. לא כן בדורות הללו של משה, אע"פ שהיו בעלי עבירה, אבל כמעט בטלה הבחירה ונהרסו מפעלי החומר. ואם תאמר למה עשה ה' הנהגה ניסית כזאת בדור המדבר אם אין זה התכלית האמתית. אבל הטעם בזה, כשם שיסוד התורה, הוא אנכי ולא יהיה לך, כך יסוד האמונה והאומה, הוא מ' שנה האלו. כי בזמן הזה יכלו לפרש התורה היטב, ולזכך נפשותם עד היותם יותר במעלה, כאישים הנבדלים, והשרישו האמונה והנפש האלקי בזרעם אחריהם, אבל לא היו צריכים להנהגה ניסית להשריש את האמונה שה' מנהיג העולם, שלזה לא צריך הנהגה ניסית, כי כל בר דעת רואה ומבחין בהנהגת ה' גם כשעושה הנהגה טבעית, אבל לקלי הדעת היוצרכו ארבעים שנה הללו להשריש בהם את האמונה, כמו שכתב הרמב"ם בהקדמה למשניות. וזה הטעם שרק בזמן משה היה הנהגה ניסית, כיון שניתנה תורה, והיו זקוקים לארבעים שנה בהנהגה ניסית ללא כל עול דרך ארץ, רק להתייגע בתורה לפרשה ולזכך נפשם, מה שאין כן בזמן האבות.

ובזה מבואר הכתוב בריש פרשת וארא (שמות פרק ו, ב-ג) וַיְדַבֵּר אֱלֹהִים אֶל מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֲנִי ה': וְאָרָא אֶל אֲבְרָהָם אֶל יִצְחָק וְאֶל יַעֲקֹב בְּאֵל שְׂדֵי וְשָׁמִי ה' לֹא נִדְעָתִי לָהֶם ע"כ, דפשט הכתוב צריך ביאור, ולפי המבואר אמר ה' למשה, אני מתחיל עכשיו לעשות הנהגה ניסית, אני ה', מלשון הי"ה הו"ה ויהי"ה, וארא אל האבות בשם של הנהגה טבעית, קל שדי, ולא התנהגתי איתם בהנהגה ניסית, לא כן במשה איש האלקים בעילא דמטרוניא (זוהר הקדוש) שהוא ביטול מוסדות הטבע אשר היא המטרוניא המנהגת בתבל (הגר"א), ולכן נקרא משה רבינו ע"ה בזוהר

משך חכמה

פרשת האזינו, פסקא א – ד – שירת האזינו

מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

בעל מחבר ספר "אור שמח" על הרמב"ם

עם ביאור בינת החכמה - מאת יצחק בירך דסקל

גליון מס' ב תשפ"ו טל: 03-5740046 מייל: y.b.daskal@gmail.com כל הזכויות שמורות ©

איש האלקים בעילא דמטרוניא (זוהר הקדוש) שהוא ביטול מוסדות הטבע אשר היא המטרוניא המנהגת בתבל (הגר"א), ולכן אמר להם משה דעו כי בכם יהיה הנהגה טבעית אשר נקרא בשם אלקים, רק כי שם ה' אקרא, שזה הנהגה נסית, הבו גודל לאלהינו, שבזמן שישראל עושים רצונו של מקום מוסיפים כח בפמליא של מעלה הוא הנהגה טבעית אשר היא הפמליא של מעלה. והבן⁴.

[ג]

(לב, ג) כי שם ה' אקרא הבו גודל לאלהינו:

גודל מעלת קיבוץ ישראל יחד ופגם המחלוקת וההבדל בין דרגת ישראל למלאכים

(לב, ג) כי שם ה' אקרא⁵. בספרי (האזינו, פסקה שו) שמלאכים

פירוש, הספרי בא לבאר, מדוע רק לאחר שאמר משה הפסוקים "האזינו השמעים ואדברה ותשמע הארץ אקרי פי: יצרף פמטר לקחי תזל פטל אקרתי פשעירם עלי דשא וכרביכים עלי עשב", אמר שם ה' "כי שם ה' אקרא הבו גודל לאלהינו". ומבאר הספרי, דלמד משה מן המלאכים שאומרים שם ה' בשירה לאחר ג' תיבות קדוש, דכתיב (ישעיהו ו, ג) "אקרא זה אל זה ואמר קדוש קדוש קדוש ה' צבאות מלא כל הארץ כבודו", אמר משה אני אהיה פחות מהמלאכים פי שבעה, לכן לאחר עשרים ואחד תיבות, שהם שבעה פעמים שלוש אמר שם ה'.

[א. ה. והלשון "בפחות משבעה", פירושו, שאהיה פחות מהם, בשבעה פעמים. ולכן שינה רבינו מלשון הספרי, כיון שכך הוא כונתו. והביאור בזה, שהמלאכים צריכים להכין עצמם להוציא שם ה' לאחר ג' תיבות ומשה שהוא אדם, היה צריך פי שבעה פעמים מהם, דהיינו לאחר עשרים ואחד תיבות].

וכיון שכל שהדרגא גבוהה יותר מזכירים את ה' בפחות תיבות, לכן מצאנו בש"ס חולין (צא, ב) דישאל מזכירין את השם אחר שתי תיבות, שנאמר: שמע ישראל ה' וגו', ומלאכי השרת אין מזכירין את השם אלא לאחר ג' תיבות, כיון דאיירי בכלל ישראל כשהם בקיבוץ, שאיירי בקיבוץ דכתיב "שמע ישראל", וישאל הם קיבוץ, גדול כח הקיבוץ והכלל יותר ממלאכים, אבל משה היה יחיד, והיחיד אפילו משה רבינו ע"ה, כחו פחות בהרבה ממלאכים, לכן משה היה מזכיר ה' רק לאחר עשרים ואחד תיבות, וישאל בכללות לאחר שני תיבות.

הצל (שם, פרק כ) (וכיוצא בזה), אשה יראת ה' כו' זה דורו של ר' יהודה ברבי אילעי שהיו ששה תלמידים מתכססים בטלית אחת כו', וזה אשה הוא החומר שהחומר פעל פועל אלקי, לא כן בדורות הללו כמעט בטלה הבחירה ונהרסו מפעלי החומר, אך למה נצרכו לזה אם אין זה התכלית האמתי, אולם כאשר יסוד התורה אנכי ולא יהיה לך כן יסוד האמונה והאומה הוא מ' שנה האלו, כי בזמן כזה יכלו לפרש התורה היטב ולזכך נפשותם עד היותם יותר במעלה כאישים הנבדלים והשרישו האמונה והנפש האלקי בזרעם אחריהם, וגם זה המופת על האמת לקלי הדעת כמו שכתב רמב"ם (יסודי התורה פרק ח), ולכך הוצרכו למשה, וזה באבות לא נראה הקדוש ברוך הוא בהנהגה הנסיית רק אברהם נתן ד' כו' עבור כבדת ארץ. וזה ושמי ה' לא נודעתי להם, לא כן במשה

⁴ תמצית דבריו: כי שם ה' אקרא הבו גודל לאלהינו - ביאור הכתוב, שאומר משה לישראל, הטעם שאני קורא בשם ה', דהיינו שיש בימים אלו הנהגה נסית, כדי "שהבו גודל לאלוקינו" שכשתהיה הנהגה טבעית, ואף על פי כן תעבדו את ה', אז, בזמן ההוא, על ידי מעשיכם הטובים תתנו כח לפמליא של מעלה שנקרא אלוקים, והבו גודל לאלוקינו, אבל בזמן הזה שיש הנהגה נסית, מעשיכם אינם פועלים מאומה, שכשיש הנהגה נסית בטלה הבחירה, ולא ינתן כח לפמליא של מעלה רק על ידי מלחמת היצר וכבישת החומר, וזה רק כשאין הנהגה נסית. וכיון שתהיה הנהגה טבעית אז טבע העולם יהיה רע אם לא יעבדוהו, כי הצור תמים פעלו כו'.

[ג]

⁵ [ג] (לב, ג) "כי שם ה' אקרא הבו גודל לאלהינו" ע"כ. גרסין בספרי (האזינו, פסקא שו) וז"ל "כי שם ה' אקרא. מצינו שלא הזכיר משה שמו של הקדוש ברוך הוא אלא לאחר עשרים ואחד דבר, ממי למד, ממלאכי השרת, שאין מלאכי השרת מזכירים את השם אלא לאחר שלש קדושות, שנאמר (ישעיהו ו, ג) וקרא זה אל זה ואמר קדוש קדוש קדוש ה' צבאות, אמר משה דיי שאהיה בפחות משבעה כמלאכי השרת" ע"כ.

משך חכמה

פרשת האזינו, פסקא א – ד – שירת האזינו

מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

בעל מחבר ספר "אור שמח" על הרמב"ם

עם ביאור בינת החכמה - מאת יצחק בירך דסקל

גליון מס' ב תשפ"ו טל: 03-5740046 מייל: y.b.daskal@gmail.com כל הזכויות שמורות ©

התורה מביא התעלות גדולה מאוד יותר ממלאכים כמבואר לעיל, ועל ידי שאחד לומד מחבירו נעשים הכלל לאחד, ומתעלים יותר מהמלאכים, לכן ראויים הם יותר לקבל את התורה מהמלאכים, כי כללות ישראל גדולה יותר ממלאכים. לכן לא היה למלאכים מה להשיב על טענה זו, כי טענה זו אינה ככל הטענות, אלא היא הוכחה שכלליות הקיבוץ של ישראל על ידי התורה, יהיה כחם גדול יותר מהמלאכים, ולכן ראויים הם לתורה יותר מהמלאכים. ועל פי זה יתיישב הא דגרסינן בברכות (נח, א) "בן זומא ראה אוכלוסא על גב מעלה בהר הבית, אמר: ברוך חכם הרזים, וברוך שברא כל אלו לשמשני. הוא היה אומר: כמה יגיעות יגע אדם הראשון עד שמצא פת לאכול: חרש, וזרע, וקצר, ועמר, ודש, וזרה, ובורר, וטחן, והרקיד, ולש, ואפה, ואחר כך אכל, ואני משכים ומוצא כל אלו מתוקנין לפני" ע"כ.

ודברי בן זומא צריכים ביאור, דפתח ואמר שראה הרבה אנשים ובירך חכם הרזים, שיש הרבה דעות כאן, וממשיך ואומר שברא כל אלו לשמשני כו' וממשיך באדם הראשון כו', ולכאורה הוא פלא, דכיון שפתח בדבריו בענין החכמה של חכם הרזים על ריבוי הדעות, מה ענין המשך דבריו לזה. אבל לאור המבואר, יש לומר שנתכון שבני אדם צריכים זה לזה, ולכן הם גם מתעלים זה על ידי זה, וזה המשך למה שאמר חכם הרזים, כי התורה תכליתה הוא הקיבוץ שבני אדם שמתעלים זה על ידי זה.

וכיון שיש כח לקיבוץ הכלל הרבה יותר מהיחיד, יש ליישב עוד דבר נפלא. דהנה משה רבינו ע"ה אמר שם ה' לאחר עשרים ואחד תיבות, וישראל אומרים לאחר ה' תיבות, וכיון שציבור הוא לפחות עשרה, ו"שמע ישראל" הם לפחות עשרה, אם כן היה צריך להיות שהציבור יהיו בכח פי עשר מהיחיד, אם כן, כיון שבעיבור שהם עשרה, מזכירים שם ה' לאחר שתי תיבות, היה למשה רבינו להזכיר לאחר עשרים תיבות, דעשרה פעמים ב' תיבות הוא עשרים, ומדוע הזכיר רק לאחר עשרים ואחד, אלא שציבור של עשרה הוא יותר מעשר פעמים של יחיד.

על פי זה מיושב הא דאיתא בברכות (מט, ב) בעשרה שמזמנין אומרים אלוקיננו, ובמאה אומרים ה' אלוקיננו, ובאלף אומרים ה' אלוקיננו אלוקי ישראל, וברבוא אומרים ה' אלוקיננו אלוקי ישראל אלוקי צבאות יושב הכרובים, דהוא פלא, וכי יש הבדל כלפי ה' כמה מזמנין. אלא שלפי המבואר אתי שפיר, שבישראל, הכלל, כל אחד מתעלה מהאחר, אם כן ככל שיתרבה הקיבוץ כך יהיו הרבים במעלה גדולה יותר, לכן ככל שהם רבים יותר קדושתם רבה יותר, ואומרים יותר קדושת ה'. ועל פי זה מבואר מדוע צריך לפרוס על שמע ולזמן בשם, שהעשר הם קיבוץ. ואם הם מאה הם

אלא שיש להקשות, והרי המלאכים הם גם בקיבוץ, שהרי הפסוק איירי בכלל המלאכים ולא במלאך יחיד, כדכתיב לעיל מיניה (ישעיהו ו, ב-ג) "שָׁרְפִים עֹמְדִים מִמַּעַל לוֹ כו' וְקָרָא זֶה אֵל זֶה וְאָמַר קְדוֹשׁ קְדוֹשׁ קְדוֹשׁ ה' צְבָאוֹת מֶלֶאךָ כָּל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ". ונראה, דיש הבדל גדול בין קיבוץ של מלאכים לקיבוץ של ישראל, דאין תועלת הקיבוץ סתם בהתקבץ הרבה יחד, אלא מזה שאחד משפיע על השני, ואחד מתעלה על ידי השני, על ידי זה נעשה חיבור רוחני בין היחידים בקיבוץ, והם נעשים לאחד גדול רוחני שכוחו גדול מאוד, לכן ישראל, שהם מתעלין זה מזה, ולומדים זה מזה, הקיבוץ ביניהם מחבר אותם יחד, מה שאין כן המלאכים, הם אינם מתעלין זה מזה, לכן קיבוץ מלאכים יחד הם כיחידים, ואין הבדל בין קיבוץ מלאכים יחד למלאך אחד, לכן ישראל כשהם בקיבוץ כוחם רב יותר ממלאכים. [א]. ה. ועל פי זה נבין עד כמה גדול פגם המחלוקת, שפוגם בקיבוץ ישראל ובקדושתו].

ועל פי זה יבואר דברי חז"ל בשבת (פח, ב- פט, א). דהנה, כשעלה משה למרום ביקשו מלאכי השרת למנוע מה' לתת את התורה, ואמר ה' למשה שישב להם תשובה, וגרסינן "אמר לפניו: רבונו של עולם, תורה שאתה נותן לי מה כתיב בה - אנכי ה' אלהיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים (שמות כ, ב-ג). אמר להן: למצרים ירדתם, לפרעה השתעבדתם, תורה למה תהא לכם. שוב מה כתיב בה - לא יהיה לך אלהים אחרים (שם), בין הגויים אתם שרויין שעובדין עבודה זרה. שוב מה כתיב בה - זכור את יום השבת לקדשו (שמות כ, ח), כלום אתם עושים מלאכה שאתם צריכין שבות. שוב מה כתיב בה - לא תשא (שמות כ, ז), משא ומתן יש ביניכם. שוב מה כתיב בה - כבד את אביך ואת אמך (שמות כ, יב), אב ואם יש לכם. שוב מה כתיב בה, לא תרצח לא תנאף לא תגנב (שמות כ, יג), קנאה יש ביניכם, יצר הרע יש ביניכם. מיד הודו לו להקדוש ברוך הוא כו' ע"כ.

והנה מלשון הגמרא מוכח, שכל הטענות שטען משה רבינו ע"ה לא הועילו לו, ורק לאחר שטען את הטענות על לא תרצח ולא תנאף ולא תגנב, אז בלבד הודו לו. וצריך טעם מדוע. אבל לפי המבואר אתי שפיר, דעל כל הטענות שטען משה רבינו ע"ה, היה למלאכים להשיב, שאפילו שאין ביניהן משא ומתן ואב ואם כו' מכל מקום, מושכלות התורה קיימות בכל אופן. אבל כשטען על רציחה וגניבה וניאוף, שהם דברים ששייכים לקיבוץ בני אדם יחד, ומוכיחים שהאחד צריך את חברו, והכלליות גורם להשחתת המידות עד תהום, לרציחה מחמת קנאה וכדו' וכן לגניבה או לניאוף, וכשם שהקיבוץ הכללי גורם להשחתת המידות, כמו כן הקיבוץ הכללי על ידי

משך חכמה

פרשת האזינו, פסקא א – ד – שירת האזינו

מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

בעל מחבר ספר "אור שמח" על הרמב"ם

עם ביאור בינת החכמה - מאת יצחק בירך דסקל

גליון מס' ב תשפ"ו טל: 03-5740046 מייל: y.b.daskal@gmail.com כל הזכויות שמורות ©

על ידו. לכן הכלל מתעלה יותר מעשר פעמים מהיחיד, שבעשרה פעמים משני תיבות היה צריך לו למשה להזכיר אחר עשרים תיבות, והוא היה מזכיר אחר כ"א תיבות. ולכן במאה אומר נברך כו' לאלוקי ישראל (ברכות מט, ב), ועשרה פורסין על שמע ומזמנין בשם (מגילה כג, ב), שמתעלין בכלליותן למאה עשר פעמים ככה. ומפני שהוא יותר מעשר, לכן ט' וקטן מצטרפין (ברכות מז, ב). וכשמת, הנפש ישאלית מתעלה כמלאך, לכן אמרו (קנינים ג, ו) כשהוא חי קולו אחד כשהוא מת קולו שבע. ודו"ק⁶.

ככבש כשהוא חי קולו אחד וכשהוא מת קולו שבעה, נמצא זה בקלקולו נתרבו בו המצות. ואמר ר' שמעון בן עקשיה בדומה לכך, כי זה דומה לתלמידי חכמים, שבזמן זקנתם ושיבתם וחולשת גופם, תרבה חכמתם ויתחזק שכלם ויוסיפו שלמות, כמו שאמר בשישים חכמה ואורך ימים תבונה עכ"ל, הנה נתבאר, שמשל זה שנאמר על כבש, הוא באמת נאמר על תלמידי חכמים שמזקינין מוסיפים שלמות.

אלא שעוד צריך טעם, מה חידוש הוא שאמר ככבש שלאחר מיתה קולו שבעה, ואין דרך חכמי המשנה לומר דברים כאלה.

אבל לאור המבואר לעיל בזה, שמשה רבינו ע"ה אמר שדי שאהיה פחות בשבעה מהמלאך, על פי זה יש לפרש סוד הקבלה שכתב רבינו הקדוש, דבאמת מה שנתכון רבינו הקדוש הוא, הכונה האמיתית, היא על הנפש הישראלי, שכאשר מת מתעלה פי שבע ממה שהיה כשהיה חי, שהרי לאחר מותו הנפש הוא כמלאך, וכבר אמרו בספרי המובא לעיל, שהמלאך הוא פי שבע מהיחיד, וזה כונת אומרם, שהרי אמרו כשהוא האדם חי קולו אחד, דקול מרמז לנפש האדם, כמו שמתרגם אונקלוס על הפסוק (בראשית ב, ז) "וַיְהִי הָאָדָם לְנֶפֶשׁ חַיָּה", "והיה האדם לנפש חיה", וזה שאמרו "וכשהוא מת", אז נפש האדם מתעלה פי שבע, "וקולו הוא שבע", דנעשה הנפש לאחר מותו כמלאך.

⁶ תמצית דבריו: המלאכים כשהם רבים יחד, אין קדושתם גדולה יותר מאשר עומד כל מלאך יחיד, כיון שאינם מתעלים זה מזה, ולכן הן נשארים כפרטיים. מה שאין כן ישראל, שמתעלין זה מזה, על ידי זה הם מתחברים יחד, וקיבוץ הרבים קדושתו גדולה מאוד, לכן בעשרה מזכירים את ה', ולחד מאן דאמר, ככל שיש יותר אנשים בברכת הזימון, מוסיפים עוד ה' אלוקינו אלוקי ישראל כו'. ועל פי זה מבואר, מדוע משה רבינו ע"ה אמר שהוא

מזכירים אחרי שלש תיבות, ומשה אמר די לי שאהיה אחד מז' במלאכים, לכן הזכיר אחרי כ"א תיבות. לכן מצאנו בפרק גיד הנשה (חולין צא, ב) שישראל מזכירין אחר ב' תיבות, הוא הכלל, אבל מלאכים המה פרטיים שאינם מתעלין זה מזה, וזה, שאינם נתפעלין מזה אל זה. וזה שהשיב (שבת פט, א), כלום רציחה יש בכס כו', שבכלליותם המה פרטיים, שאינם צריכין זה לזה, ואינם מתעלין על ידי הקבוץ, לא כן האדם, הוא צריך לחברו. וכמו שאמר בן זומא (ברכות נח, א) אדם הראשון כו', לכן תורה תכליתה הוא הקבוץ והכלליות, שנפעל כל אחד מחברו ונתעלה

מתעלים פי עשרה מזה, לכן אומרים ה' אלוקינו בתוספת על סתם עשרה, כי מאה הם עשרה פעמים עשרה. [ואף על פי שלהלכה לא פוסקים כך (אורח חיים קצב, א), מכל מקום בא רבינו על פי דרכו ליישב שיטת התנא בברכות].

ועל פי מה שביאר, שעשרה הם יותר מעשר פעמים נגד היחיד, ולכן משה רבינו ע"ה הזכיר ה' רק לאחר עשרים ואחד תיבות, מתיישר מדוע קטן מצטרף לתשעה למנין (ברכות מז, ב), כיון שעשרה הם יותר מעשר פעמים מהיחיד, לכן קטן עם תשעה, הוא בדיוק כעשרה פעמים יחיד, ולכן הוא מצטרף עמהם.

ועל פי זה יש להאיר מה נתכוננו חז"ל במסכת קינין. דתנן במשנה (קינים ג, ו), דאיירי בדין אשה שהתחייבה קינין, שאף על פי שהיתה צריכה להביא רק קן חובה וקן נדבה, מכל מקום, אם קבעה נדרה והביאה נדרה וחובתה, לפי שאינה יודעת מה קבעה ואין יודע הכהן מה הקריב, צריכה להביא ארבע פרידות לנדרה וארבע לחובתה, נמצא שבסופה מחמת טעותה צריכה להביא פי שבע ממה שהיתה צריכה. ועל זה אמרו, שזה דומה למשל על כבש, שכשהוא חי קולו אחד וכשמת קולו שבעה.

וז"ל המשנה "אמר ר' יהושע, זה הוא שאמרו, כשהוא חי קולו אחד וכשהוא מת קולו שבעה. כיצד קולו שבעה, שתי קרניו שתי חצוצרות, שתי שוקיו שני חלילין, עורו לתוף, מעיו לנבלים, בני מעיו לכינורות, ויש אומרים אף צמרו לתכלת. רבי שמעון בן עקשיא אומר, זקני עם הארץ כל זמן שמזקינין דעתן מיטרפת עליהן שנאמר (איוב יב, כ) מסיר שפה לנאמנים וטעם זקנים יקח, אבל זקני תורה אינן כן, אלא כל זמן שמזקינין דעתן מתישבת עליהן, שנאמר (איוב יב, יב) בשישים חכמה ואורך ימים תבונה ע"כ.

וצריך טעם, מה ענין סיום המסכת למה שאמר לפני כן. וכתב הרמב"ם בפירוש המשנה וז"ל "אמר ר' יהושע על דרך התימה, דבר זה כעין אמרם

משך חכמה

פרשת האזינו, פסקא א – ד – שירת האזינו

מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

בעל מחבר ספר "אור שמח" על הרמב"ם

עם ביאור בינת החכמה - מאת יצחק בירך דסקל

גליון מס' ב תשפ"ו טל: 03-5740046 מייל: y.b.daskal@gmail.com כל הזכויות שמורות ©

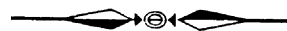
[ד]

(לב, ט) כי חלק ה' עמו יעקב חבל נחלתו:

ההבדל בין ירושת יצחק לירושת יעקב והשבטים

(לב, ט) כי חלק ה' עמו. כזה⁷ סדרו לנו מסדרי התפילה, מה טוב חלקנו ומה נעים גורלנו כו', כי חלק הוא לפי ערך האיש, גורל היה יכול להיות להיפך. כן באברהם, ישמעאל היה בן השפחה, ויצחק בן הגבירה שרה הנביאה, בדין שיצחק בירר הטוב וישמעאל נטל

פחות ממלאכים בפי שבע, ובחולין אמרו שישראל הם יותר ממלאכים, כי קיבוץ ישראל הם יותר ממלאכים. וכשמת האדם, נפשו מתעלה להיות כמלאך - פי שבע ממה שהיה בחייו.

[ד]

⁷ [ד] (לב, כט) "כי חלק ה' עמו יעקב חבל נחלתו" ע"כ. יש לדקדק: א. מדוע כתוב כפול חלק כו' חבל. ב. מהו לשון חלק ומהו לשון חבל. ג. מדוע דוקא ביעקב כתוב חבל.

ונראה, דיש הבדל לשוני בין המקבל דבר בלשון חלק, גורל, ירושה. חלק - הוא חלוקה שכל אחד מקבל לפי המגיע לחלקו שיש לו בדבר, לפעמים יש לו חלק גדול, לפעמים חלק קטן. גורל - מקבל שלא המגיע לו, אלא על פי גורל ומזל בלבד. ירושה - הכל שוים בה, כל היורשים. והנה יצחק קיבל חלק גדול בירושת אברהם, כי הוא בן הגבירה שרה אמנו, ובדין הוא ליטול חלק גדול, לכן מתנת יצחק נקראת חלק. אבל מה שיעקב זכה יותר מעשיו, אין זה בגלל שראוי ליותר, שהרי הוא ועשיו בני רבקה, אלא שקיבל זאת בגורל, לכן נחלת יעקב נקראת גורל. אבל מה שקבלו שבטי ישראל, הוא ירושה, כיון שכולם שוים בה, שיעקב היתה מטתו שלמה, ופסקה זוהמא אצלו, וכל בניו היו צדיקים (שבת קמו, א). ובזה מבואר היטב כונת מסדרי התפילה, שתיקנו לנו לומר "מה טוב חלקנו" - הוא הודאה על ירושת יצחק שבאה לפי חלקו, "ומה נעים גורלנו" - הוא הודאה על ירושת יעקב, שבאה אליו בגורל, כי עשיו גם היה בן רבקה, "ומה יפה ירושתנו" - הוא הודאה על ירושת השבטים, שהיא בבחינת ירושה שכולם שוים בה.

ולפי זה גם מובן היטב, שקודם לתפלה זו, סדרו לנו לומר איך הקב"ה נתן

הזוהמה, אבל יעקב ועשו שהיו שניהם בני רבקה, הטוב שנטל יעקב בגדר גורל, אבל אצל יעקב פסקה זוהמה ומטתו שלמה כדאמר בשבת (קמו, א), לכן הוי כמו ירושה דכולן שוין בה. ולזה אמר, מה טוב חלקנו, שיצחק בירר הטוב. ומה נעים גורלנו, שיעקב בירר הטוב כמו גורל. ומה יפה ירושתנו, שכולנו שבטי ישורון בחירי אל חי. ושלושת הלשונות האלו נזכרו כאן בפסוק לפי התרגום, אצל ישראל להשם יתברך. וכן סדרו מהכרת השם יתברך לישראל, וכמו (כו, יז-יח) האמירך והאמרתיו⁸.

לכל אחד מהאבות משהו מיוחד, שלפני תפלה זו אומרים "אבל אנחנו כו' בני אברהם אהבך שנשבעת לו כו', זרע יצחק יחידו כו', עדת יעקב כו' שמאהבתך שאהבת אותו ומשמחתך ששמחת בו קראת את שמו ישראל וישורון", דהיינו, דקודם אומרים הכרת ה' את האבות, ועל זה אנו אומרים לפיכך כו' מה טוב חלקנו כו', וזה על דרך הכתוב (כו, יז-יח) "את ה' ה'קמך היום להיות לך לאלהים וללכת בדרךיו ולשמו חקיו ומצותיו ומשפטי ו לשמוע בקלו: וה' הקמך היום להיות לו לעם סגלה פאשר דבר לך ולשמו קל מצותיו", שכמו שה' מוקיר את ישראל, ישראל מוקירים את ה'.

ועל פי זה יתבאר כונת הכתוב, דלזה מרמז הכתוב "כי חלק ה' עמו" - היא ירושת יצחק שנקראת חלק, "יעקב חבל נחלתו" - היא ירושת יעקב שבאה בגורל, דחבל הוא לשון גורל, כמבואר בתרגום אונקלוס "ארי חולקא דה' עמיה, יעקב עדב אסחנתיה". ובפסוק הקודם כתוב ירושת השבטים, על פי תרגום אונקלוס, דכתיב בפסוק ח "בְּהִנָּחֵל עֲלֵינוּ גוֹיִם בְּהִפְרִידוּ בֵּינֵינוּ יָצַב גְּבֻלַּת עַמִּים לְמִסְפָּר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל", ותרגום אונקלוס "באחסנא עלאה עממיא בפרשותיה בני אנשא קיים תחומי עממיא למנין בני ישראל". ובזה מיושב כל הדקדוקים הנ"ל.

⁸ **תמצית דבריו: ירושת יצחק היתה בבחינת חלק המגיע לו, כי גם כן היה הגבירה, שרה אמנו. אבל ירושת יעקב היתה בבחינת גורל, כי גם יעקב היה בן רבקה. וירושת השבטים היא בבחינת ירושה, כי כולם היו שוים לטובה. וזה כונת התפלה, מה טוב חלקנו - ירושת יצחק, ומה נעים גורלנו - ירושת יעקב, ומה יפה ירושתנו - ירושת השבטים. וכל זה מרומז בפסוק, בפרשה, "יָצַב גְּבֻלַּת עַמִּים לְמִסְפָּר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל" - ירושת השבטים בירושה, "כי חלק ה' עמו" - ירושת יצחק בחלק, "יעקב חבל נחלתו" - ירושת יעקב בגורל.**